

PIŠETA IN UREJUJETA:
Lojze Košorok
in Pavla Gruden



Kar po domače ...

"Australia day" ni še vedno rojila glavi. Smatram pač, da se ta dan šele poraja in da bo napolil še takrat, ko ga bomo lahko vsi, brez razlike, praznovali z neskaljenim veseljem in resničnim bratstvom, ki ne bo več razdeljeno na nedobojno nepovezane etnične skupine. Kar res koli ta državni praznik, je dejstvo, da naši temnopoti bratje na ta dan žalujejo, saj so še pred nedavnim neovirano kraljevali temu prostranemu kontinentu. Danes pa so takoreč nedobrodoši tuji na svoji rodni zemlji.

Iz površnih pogоворov v Avstraliji, bi ne bilo zemeriti, če novi prišleci, ki jih ta zemlja ne zanima več kot njihov obstanek v njej, pridejo do zaključka, da se je zgodovina Avstralije začela šele s prihodom belcev. Toda resnica je kar drugačna.

Tudi to, da je danes Avstralija multikulturalna zemlja je že stara resnica; ne samo od tistega dne ko so njena tla stopili prvi belci, ki jih je mati Anglija pognala iz prenapolnjenih zaporov v New South Wales, in tako ustanovila v Avstraliji svojo kazensko kolonijo, ampak že tisočletja pred tem dogodkom je ta kontinent že bil multikulturalna dežela.

Kako so britanski mornarji za časa guvernerja Phillip-a podcenjivali Avstralijo, je razvidno iz pisma majorja Ross-a, ki ga je poslal državnemu podstatnjiku. Tako piše Ross: "Brez pomisiek morem izjaviti, da na celem svetu do sadej nismo videli slabše zemlje od te. Svet okrog nas je tako strašen in tako plenoden, da se resnično morereči, da je tu narava nasprotuje. Skoraj izčrpana je, saj je skoraj vse seme, ki smo ga vsejali, zgnilo, in ne dvomim, da se bo kakor les te zemlje, kadar zgori ali zgnije, spremeno v pesek."

V tem istem pismu tudi svetuje ministru, da naj nikar več ne pošilja ljudi v to sovražno zemljo, da bo s tem samo povečal njihovo nesrečo in napravil materi zemlji samo nepotrebne stroške z uvozom raznih predmetov, ki naj bi bili

potrebeni, ker tukaj človek ne more ničesar uporabiti.

Uboga Avstralija. Še večji ubožec pa belec, ki ji je navzlie vsej svoji kulturi, v nevednosti storil takšno krivico.

Arheologi so na podlagi izkopani ugotovili, da je Avstralija bila oblijedena že pred najmanj 30.000 leti. O temu govore človeške kosti in ognjišča. Smatra se, da so Avstralci še predno sta zaslovela Babylon in Atene, bili izurjeni pomorščaki, ki so z odkritjem Avstralije odkrili tudi hranilne in zdravilne rastline in rude. Uspeло jim je, da so se prilagodili surovi prirodi Avstralije kakor tudi njenim blagim, mirnim okolišinam.

Izkopanine ne pričajo samo o temu, da je v prastarih časih Avstralija izdržavala ogromno večje število ljudi kot danes, ampak tudi o velikem številu plemen, ki se med seboj niso poznavali, niso govorili isti jezik, niso imela isti način življenja, ampak so si bila tuja in med seboj vojevala. A mi danes govorimo in na dolgo in široko pišemo o multikulti, kot da je to velika senzacija za Avstralijo.

To pač zato, ker se je za časa kolonizacije "temnih" kontinentov smatalo, da je kultura "last" samo belih imperij.

Zdi se mi, da beli rasi s priznavanjem kulture tudi temnopolitom, to je ljudem črne in rujave kože, doba razsvetljenosti še nastopa.

Ignoramus Ross bi se v grobu obrnil, če bi videl današnjo Avstralijo. Uresničile pa so se besede guvernerja Phillip-a ko je dejal: "Ta kolonija bo dokazala, da je največ vredna pridobitev Velike Britanije."

Še večjega pomislega pa so vredne besede, ki jih je Phillip izrekel še v Angliji. "Ne bi želel, da bi kaznenci položili temelj nekemu cesarstvu."

Cesarstvo v sodobnem smislu je velesila. Ni dvoma, da Avstralija ima vse možnosti za to, če bo le krenila na pravo pot.

Pavla Gruden

Ob obletnici rojstva Antonia Lajovica

Žar skladateljske osebnosti

2.

Ustvarjalec, ki je svoje kompozicijsko znanje črpal iz narodove zakladnice muzikalnosti

SAMOSPEVI—MEJNIK

S kantato za triglasni ženski zbor in orkester "Gozdna samota" je avtor leta 1902 diplomiral iz kompozicije na dunajskem konservatoriju. Skladba daleč presega okvir izpitne in sklepne naloge in je v primerjavi z dotlej napisanimi kantatami najboljši prispevki v zapuščini slovenske glasbene ustvarjalnosti. Modulacijsko je prestrel, triglasni ženski zbor zveni homofono, instrumentacija ne prinaša novosti. Lirično zasnovana izveni sanjavo in kaže

skladatelja kot glasbenega poeta, ki prezre pesnikove pomanjkljivosti.

Pomemben mejnik v Lajovčevem in slovenskem ustvarjalnem opusu so samospevi. Kot op. 5 je izdala Glasbena Matica leta 1904 "Šest pesmi". Pri teh samospevih je slog dokončno izčistil, besedilo in glasbo pa zil in celoto. Skladba Meseč v izbi poleg drugih - je postala zaradi bujne spevnosti in odlično povzetega razpoloženja najbolj priljubljena in izvajana koncertna skladba, biser v slovenski literaturi

KRIZA IN BOMBE V TRSTU

Onosi med Jugoslavijo in Italijo so v zadnjih letih dokaj dobri, posebno od kar so v Osimu sklenili pogodbo in dokončno postavili državne meje med obema državama. Pred leti je bil obmejni prehod v tržaški pokrajini zelo živahen, zabeleženo je bilo kar 50 milijonov oseb, ki so v to in ono smer prekorčili mejo. Letos je število padlo skoraj za 20 milijonov.

Pred letom dni je gospodarska kriza zajela vso Italijo, tako tudi Trst. Tovarne zapirajo in brezposelnost narša. Množičen dotok kupcev iz Jugoslavije upada. Vzrok bi lahko iskali predvsem v razgrajanju fašistov, ki v zadnjih dneh postavlja Trst in njegovo prebivalstvo v nerealno stvarnost. Pred nedavnim so to jasno dokazali s bombnimi atentati v Trstu. Verjetno bi te napade lahko povezali z obiskom zunanjega ministra Forlanija, ki se je tokrat mudil v Beogradu. Poleg tega sta jim trn v peti prijateljstvo med Italijo in Jugoslavijo in kajpada slovenska manjšina v Italiji.

Danes Trst životari bolj kot kdaj prej, upada predvsem trgovska dejavnost. Letos je ostalo trgovcem na zalogi vse preveč blaga in ga dobiš za polovično ceno, kot pred novim letom. Jugoslovanski kupci so se usmerili drugam. Vse kaže, da se vladajoči občinski odbor z

županom Cecovinom na čelu ne zaveda resnosti položaja. Medtem ko fašisti rovarijo po mestu se občinski možje ukvarjajo le kako bi preuredili mestno cestarsko službo in vprašanju "čistoče v mestu".

Pred nedavnim se je v Trstu sestal deželni odbor za emigracijo. Glavne teme razpravljanja so bile skrbstvo, problemi zdomev, pokojnine in obnova potresnega področja. Večji del razprave pa so posvetili izseljencem prekomorskih deželah. Očitno gre za izseljence, ki se ne bodo več vrnili domov. Pomagati jim je treba, da ohranijo svojo narodno izotvetnost, podpreti je treba njihov tisk, ustanoviti knjižnice in okrepliti kulturne pobude, poleg tega pa bo treba resno načeti vprašanje dvojnega državljanstva.

V razpravo je posegel tudi predstavnik zveze izseljencev Beneške Slovenije Ado Comp, ki je povdaril, da bi bilo pogrešno, da bi pri obnovi potresnega področja mislili le na materialno obnovo porušenih domov. Dejanski preporod Beneške Slovenije bi mogoč le, če bodo postavljeni temelji za razvoj industrije in obnovitev kmetijstva.

L.K.

MURSKA SOBOTA-Tu so se končali razgovori med predstavniki KZ Panonka, zunanje trgovine ABC Pomerkain nizozemskih tvrdk Dokfra in Fillenbrandt, na katerih so govorili o proizvodnem sodelovanju. Dopolnili so kooperacijsko pogodbo o sodelovanju pri proizvodnji selekcionarnih travnih semen, okrasnih dreves, grmičevja in brezviršnih sadik sadnega drevja. Dogovorili so tudi o skupnem vlaganju v proi-

zvodnjo matičnih (klonskih) nasadov in o strokovnem izpopolnjevanju sadjarskih delavcev na Nizozemskem.

Nizozemski in pomurski kmetijci so začeli sodelovati lani. Po pogovoru, ki se nanaša na uvoz in reeksport skupne proizvodnje v dežele tretjega sveta in dežele EGS, bo vrednost proizvodnje slovenskih in nizozemskih partnerjev še pred letom 1980 doseglj 900 milijonov dinarjev.

samospeva.

Iz zbirke "Tri pesmi" velja omeniti "Kaj bi te gledal" (besedilo Burns, prevod Župančič), ki jo je koncertno občinstvo vzljubilo zaradi vedrosti, optimizma in nagajive prešernosti. Samospeva Romanca (Murn-Aleksandrov) in Serenada (Puškin-Cvetko Dolar) je avtor objavil v Novih akordih. Številne samospeve (nad 30) je komponiral na besedila Koclejava, Bierbaumova, P. Verlaina, Burnsa, Puškina, Harambašića in dr. s prevodi Župančiča, Golarja, Vlad. Levstika, v izvirnikih pa na besedila Župančiča, Domjančeve, Gradnika i dr. Vrh tega ustvarjelnega opusa je najobsežnejša pesem Begunka pri zibelki, ki opisuje nekakšno legendarno epopejo našega naroda. Zanje je izbral, prilagodljivo izrazu, nova tehnična kompozicijska sredstva - celotonko leštivo, pentatoniko, zvezčane trozvoke ipd.

Lajovic je skomponiral 38 samospevov in večina od njih pomeni mejnik v slovenski pa tudi v svetovni ustvarjalni praksi. V zadnjih tretjini ustvarjanja - in že prej - se je vse bolj zanimal za prvine in posebnosti narodne pesmi. Prisluhnil je intonaciji

slovenske govorice in jo prilagodil svojemu vokalnemu okusu. Lahko bi ugotovili, da je v sintezi vseh glasbenih elementov, vse Lajevčeve muzike prisotna osnovna značilnost, ki uravnava tipični slovenski glasbeni utrip, a ga je zelo težko razčleniti. Med rugim je navzoč v zbirki Dvanajstih pesmi na besedila slovenskih jugoslovenskih avtorjev. Zbirka obsegata devet Župančičevih in tri Domjančevev pesmi.

IZKRISTALIZIRANA UMETNIŠKA IZPOVED

Ena izmed najbolj znanih Lajevčevih pesmi je Lan. Ta skladba ima toplo občuteno besedilo, ki mu je dodal skladatelj spesivo in otožno melodiko, zvočni potencial je pisani v ugodni legi in teče neprisiljeno ob napeti a ne pretirano težki akordični osnovi. v pesmih Kroparji in Pastirčki uporablja v zaporedju petdelni in sedemdelni taktoni način, ki se lepo prelega šaljivemu, nekoliko porogljivemu Župančevemu besedilu. Ples kralja Matjaža ima eno izmed najbolj učinkovitih in razgibanih gradicij v slovenski zborovski literaturi, druga, Zlato v

VELIKE POPLAVE V SLOVENIJI

Kot nam je znano je letos bila huda zima in precej snega. Temperatura je marsikje v Sloveniji padla tudi do -18 stopinj C. Koncem januarja je bila iznenada odjuga, temperatura se je povzpela na 13 stopinj C, pričelo je deževati in sneg se stopil. Deževalo je nepretrgano kar 50 ur.

Ravno tako je bilo na področju Kokre. Odneslo dva mostova, zalilo kraj Predvor, v Kranju poplavila dve tovarni Planiko in Zvezdo.

V Soški dolini ne pomnijo toliko vode več kot 40 let... Dve hidrocentrali so popolnoma ustavili in so prenehali z obratovanjem. Posledica deževlja so tudi neizogibni plazovi. V Goriških Brdih je na cesto med Medano in Fojano potegnil ogromen plaz: 100m v dolžino, 25m v širino in 10m globoko. Plazovi so v Brdah pretrgali tudi vodovodne cevi in tako na primer so v vasi Barbana ostali prez vode, istotako v Dobrovim.

Natančnejših in podrobnejših podatkov še nimamo. O celotni škodi in obširnejše bomo poročali v naslednjih številki.

Posodovitev magistralne ceste Ljubljana-Zagreb

LJUBLJANA-Med najbolj obremenjene magistralne ceste v Jugoslaviji sodi prav gotovo magistralna cesta med Ljubljano in Zagrebom. Cesta, ki je svojcas s ponosom nosila ime avtomobilска, enostavno ne more več "požirati" naraščajočega prometa. Cesta, ki sodi v sklop transjugoslovenske ceste bratstva in enotnosti, bi že zdavnaj moralni vsaj obnoviti, če ne nedodati dva nova vozna pasova.

Zdaj so sklenili, da bodo za začetek zgradili na najbolj kritičnih mestih tretji, tako imenovani "polžji pas", ki bi vsaj delno razbremeni promet. Strokovnjaki se zavedajo, da to ne bo trajna rešitev.

Današnja operativna hitrost na cesti je med 40 in 60 kilometri na uro. Dnevno pa po cesti "drvji" več kot 10 tisoč vozil, od katerih je skoraj vsak tretji, tovorni.

Strokovnjaki so se odločili za izboljšavo dvopasovnice med Šmarjem Sap in Bregano, in dolžini 97,5 kilometra. Gradbeno tehnično so obdelali dve možnosti:

paleta je posebna, izvirna in neprimerljiva s svetovnimi mojstri simfoničnih pesnitev. Caprice je skladba brez določenega programa, a jo vendar lahko imenujemo simfonična pesnitev; z njim je dal avtor Slovencem na orkestralnem področju bogat prispevek.

Ce je Caprice apoteoza vitalnosti, je Pesem jeseni skladateljevo poslednje delo - simfonija lirična pesnitev in povečevanje odpovedi, ki je vse skladateljevo ustvarjalno delo ne pozna. Pisana je v pesemski obliki.

Lajovic je že pred prvo vojno in med obema svetovnima vojnoma umetniško in kompozicijsko tehnično visoko dvignil slovenski glasbeni opus, ga približal in izenačil s svetovnim. Svoja spoznanja je črpal pri romantičnih (močno je nanj vplival Dvojak), novoromantikih in impresionistih. Svoje kompozicijsko znanje je primerjal s tedanjimi slovenski dosežki, črpal iz narodove zakladnice duha muzikalnosti, vso spoznanja v sebi prekvalisal in si izkristaliziral način umetniške izpovedi, ki je po znanju, razpoloženju, čustvovanju in invenciji enkratna in spontana.

Cvetko Budkovič


TRIBINA ČITALACA


ZVIJEZDA SJEVERNJAČA

U sumrak, kada sunce zade,
ja izlazim prošetati i sačekat' zvijezdu
sjajnu,
zvijezdu sjevernjaču,
meni uvjek tako dragu.

Itada, kada se pojavi,
ne mogu se je nagledati,
ne mogu srcu odolijeti,
na počinak poći a sa njome ne govoriti.

O, zvijezdo, tugo, pjesmo moja,
u davnim danima napisana,
tko li se sada divi
i primače njenim usnama?

Odnesi joj zvijezdo moju pjesmu,
pjesmu o tebi i svome sjaju,
reci joj zvijezdo da za mene
znači proljetni cvijet u Maju.

Reci, reci joj zvijezdo,
zvijezdo o kojoj pjesme pjevam,
reci joj kako patim
o noćima snove ne snevam.

A.G. Marčok
Victorija

Slavko Šparovac:

EPIGRAMI

ASIMILACIJA

Moj susjed Australac mijenja lice;
A i ja svoje, živjeći s njim.
On sada zna za Sarmu i Pljeskavice,
A ja za Barbekju, na kojem cvrči Čops i
dim.

TOTAL FIRE BAN

Asfalt mekan, Sunce prži,
Mozak vrije iz dna srži,
Crno nam se ljudi piše ...
Bože mili daj nam kiše,
Jer' vako dalje ako biva,
Stagniraće nam proizvodnja-piva!

KUĆE—GRADNJA

U Australiji se danaonočno gradi
da se sve puši.
Kuće niču, kao poslije kiše Pečurke.
U njima od konfora, mogu se igратi
i žmurke,
Ali u krevetu, molim vas
budite oprezni, Jer "Plaster-zidovi"
zaista imaju uši ...

FENOMEN-ČIPS

Sjećen na šnite, kriške, il' krajke,
Pržen u Loj-ulju-topal se servira.
Australac o njemu-pričat će bajke,
Slaveći to čudo-od prženog krompira.

YUGO—GEMBLERU

Znam, da ni ovdje ti ne valja,
Mjesto "Keca"-bacaš "Kralja".
Misliš da si glavni "Dasa",
Što svako veće si na "Trki pasa".
Sad na kraju sve te zbrke,
Dotukle te "Konjske trke" ...

RIJEČI SA GROBA

"Stani zemljače umorni, pogledaj,
Stani kraj groba zemljaka svog
I čitaj tužni natpis S'ploče,
I ti si tužan i ti si siroče."

"Možeš zemljače u tuđem kraju
Da sviješ glijezdo veće i bolje,
A i sam znadeš u rodnom glijezdu
Ptići uz majku najljepše poje".

"Dok viješ novo glijezdo sebi
Nevidiš samoču i tugu svoju,
Stani pogledaj svoju budućnost
Nemoj doživit sudbinu moju."

"Jednog će dana prnuti ptici
Iz glijezda što si ga vijo,
Tvoji će udovi umorni biti
Da bi starom glijezdu odletio."

"Glijezdo gdje si se rodio
Staro je, trošno i mnogo manje,
Al' radost i njegova sloboda
Tvoje je najveće imanje."

"Znam i neću da te pitam što si tužan
U tudini već dugo s'bolum druguješ,
Već odavno iz tvog oka nestalo je sjaja
Idi zemlji kojoj svoje kosti duguješ".

"Tvoje je srce hladno i tužno.
U očima osjećaš od suza toplinu
Zato znaj da treba da odeš,
Nesmiješ doživit moju sudbinu".

"Težak je zemljače rastanak svaki
Al' ti kreći put zavičaja svoga,
A kad ti odeš, nikad niko neće
Stati kraj pustog groba moga."

"Nestalo je bola iz grudi mojih
Kad se više glave upališe svijeće,
Po mome grobu korov će da raste
Daleko su moji, da gaje cvijeće".

Stefan Vanovac S.A.

ISPRAĆAJ

Dok sipi proljetna kiša
vjeter, njiše, grane,
procvalih vočaka.
O kako je divno gledati
cvjetove, dok se kiša slijeva
niz cvjetne grančice.

svakim stablom oprasti se
o "kako vas gledat' želim"
ko li će se sladkom plodu
u jeseni da veseli?

O "kako me duša
za voćnjakom boli"
ostaviti ga moram,
sad kad mirom cvjeta
kad ga srcem volim!

I kako sam na rastanku
svakom stablu šaputala
zastala je suza bola,
kada sam se oprštala.
Da sećanja ne izblede
sivi oblak kišu lijо
mene s tugom ispratio ...

Dana Vuković

NESTADE RADOSTAN DAN

Znam, bio je to san,
san, koji je donosio,
sretniji i sretniji dan.

Sva moja jutra,
bila su puna maštanja,
kada u zoru sunce ispija
rosu, svojim zracima.

Znam, taj svaki dan,
za mene je bio,
nov i radostan.

Tada smo bili zajedno,
ti i ja.
Uživali u divnim noćima,
obasjanim zvijezdama.

O, kako je lijepo voljeti,
a isto tako, voljen biti.
Tad svemu dode kraj,
nestade, zvijezdin sjaj.

Noći su sada sive i mutne,
bez tebe bez nas.
Znam, prestaju maštanja sva,
a s njima, nestade nov i radostan dan.

Dana Vuković

SINOVI MOJI

Šta bi mi život bz vas značio?
Bio bi pust, prazan i bijedan,
Tragove ste tuge brižno izbrisali
Život mi je s'vama suhog zlata vrijedan.

Tužni su dani djetinjstva moga
Pod tudim krovom prošli,
Za sreću i radost nisam znala
Dok vi na svijet nijeste došli.

Sudbina je svoje okajala grijeha
Za sve ono što mi do tad uze,
Zlatne nitи u život mi utka
Sa radosti zamijeni mi suze.

Imam danas zbog čega da živim
Bez sjećanja kad sam tužna bila,
Da vam pružam sve što majka znade
Sve što sama nikad nisam osjetila.

Danas je moja tuga daleka prošlost
Sreću osjećam kraj dva sina svoja,
Za najljepši poklon svijeta ovog
Hvala ti, hvala sudbino moja.

Smisao ste moga postojanja
Svega onog što ne umijem reći,
S'imenima vašim na usnama,
I u hladnu grobnicu ču leći.

Do kraja života molit' ču sudbinu
Nek mi vas čuva od nesreće svake,
Jer bi bez vas zrake sunca moga
Vječno zašle za oblake.

Stefan Vanovac, S.A.

POSLE SVEGA!

Ne pevaj mi tužne pesme
jer tužno je srce moje,
na gitari, violini,
strune uvek tužno poje.
svih je ljudi sudba ista
neko može tugu skriti,
smejati se i pevati,
a u srcu tužan biti ...

Svako srce tugu krije
svako srce voleo je
i svako je uzdisalo
voljenim se rastajalo.
Beskrajno su duge noći
kad živimo u samoći,
svaka sreća brzo prođe
posle svega, tuga dode ...

Dana Vuković

**Svi radovi konkurišu
za 'Njegoševu nagradu'**